

zapomenuté světlo

dpb

.....
DIVADLO
PETRA
BEZRUČE

**Není smutnějšího
obrazu na světě než
lampa za bílého dne,
kterou zapomněli
zhasnout. Zbytečné
světlo. Zapomenuté.**

zapomenuté světlo

autor **jakub deml**
dramatizace **jakub nvota**
režie **janka ryšánek schmiedtová**
dramaturgie **kateřina menclerová**
scéna **lucie labajová**
kostýmy **markéta sládečková**
hudba **mario buzzi**
pohybová spolupráce **miřenka čechová, petr boháč**
masky **martin dostál**

jakub deml, farář a básník **norbert lichý**
marie zezulová **magdaléna tkačíková**
zezula, její muž **dušan urban**
bubáček **michal sedláček**
brok **jakub burýšek**
pavla kytlicová **kateřina krejčí**
bohumil malina ptáček **ondřej brett**
paní nožičková, maryon **pavla gajdošíková**
výkonný zástupce spolku svatobor **milan cimerák**

premiéra 21. září 2018 v divadle petra bezruče

ze života jakuba demla

- Jakub Deml je jednou z nejkontroverznějších postav české literatury. Jeho dílo se stalo předmětem vášnivých sporů, které trvají dodnes. Jedněmi je Deml vzýván, dalšími zatracován – zdá se, jako by snad ani nebylo možné mít k němu poměr nevyhraněný. Není to ale jen jeho výjimečné literární dílo, které vyvolává vášně – Demlovi bylo nezdárka vyčítáno, že se jeho tvorba neslučuje s kněžským údělem, který v mládí přijal. Jeho texty byly označovány za pobuřující a nactiurhačné, Deml byl dokonce postaven před soud. Demlovo dílo je neodlučitelné od jeho výjimečného životního příběhu, ze kterého

vyrůstá. Proklínaná i oceňovaná kniha Zapomenuté světlo je toho zářným příkladem.

- Narodil se 20. srpna 1878 v Tasově – v malé obci na Vysočině, kde strávil většinu svého života, byť odtamtud často utíkal. Tasov se stal jedním z nejdůležitějších dějišť jeho příběhů. Tam se také odehrává příběh Zapomenutého světla.
- Ze tří manželství Demlova otce vzešlo čtrnáct dětí – sedm z Demlových sourozenců se ale nedožilo ani roku života. Navíc – když mu bylo dvanáct let – zemřela Demlovi matka. V životě mladého Jakuba se tedy

zabydlela smrt a zůstala v něm jako neodmyslitelná součást života, jako předmět jeho zájmu, který často zkoumal i ve svých textech.

- V 18 letech se seznámil s Otokarem Březinou – v té době už uznávaným básníkem, který se mu stal učitelem, vzorem a životním přítelem. I na jeho radu se Deml rozhodl, že se stane knězem.
- Vysvěcen byl v roce 1902 a začal působit v Kučerově u Vyškova, velmi záhy však Demlovy ideály a postoje narazily na realitu žitou církevními hodnostáři. Začal tak jeho celoživotní konflikt s církví, který později vedl k mnoha otevřeným sporům, zákazům a Demlovu předčasnému pensionování. Kvůli těmto sporům také Deml často měnil své působišťe – přechodně žil v Praze, Brně, Šternberku, slovenských Topolčiankách a na řadě dalších

míst, kde hledal úkryt, než se nakonec znovu vrátil do rodného Tasova.

- V průběhu života navázal přátelství s řadou významných osobností tehdejšího kulturního života – mimo jiné například s Josefem Florianem, Jaroslavem Durychem, Vítězslavem Nezvalem či F. X. Šaldou a mnoha dalšími. S mnoha z nich se však nesmiřitelně rozřehnal. Po smrti jednoho ze svých nejbližších přátel vydal knihu Mé svědectví o Otokaru Březinovi, která vyvolala v literárních i společenských kruzích nebyvalý skandál a vedla k tomu, že se proti Demlovi postavili i ti, jež do té doby považoval za přátele.
- Skandálů a vypjatých životních situací je však Demlův život plný – když pobýval u rodiny továrníka Wiessenbergera a spřátelil se s jeho ženou Eliškou, byl obviněn z cizoložství. Aby rodina celou

situaci zahladila, poslala Elišku do ústavu pro choromyslné. Nevšedních vztahů se ženami měl však Jakub Deml více – vždy za ostražitého zájmu okolí, které v přátelství mezi knězem a ženou vždy hledalo něco nepřístojného a zakázaného. Podobně byl propírán i jeho přátelský vztah se spisovatelkou Pavlou Kytlicovou, jednou z hrdinek Zapomenutého světla. Ta se mu na dlouhá léta stala nejbližším člověkem – poté, co se rozvedla s manželem, přestěhovala se s Demlem zpátky do jeho rodného Tasova, starala se (jako jeho „mamička“) o chod celé domácnosti, podporovala ho v literární tvorbě a měla pro něj pochopení, kterého se mu od jiných tak zoufale nedostávalo. Její smrt v roce 1932 Demla hluboce zasáhla.

- Pro svou nekompromisní upřímnost se Jakub Deml dostával do sporů často, dvakrát jej však

dostala až před soud - v roce 1929 byl pro své kritické názory vůči politické situaci a prezidentu Masarykovi žalován za urážku republiky a národa. Byl to přitom samotný Masaryk, na jehož popud bylo řízení zastaveno a který dokonce Demlovi pomohl finančním darem ve chvílích existenční nouze. Deml však před soudem nestanul naposledy – po válce byl obviněn z kolaborantství s nacistickým režimem. A opět se mu dostalo významné přímluvy – tentokrát to byl Vítězslav Nezval, kdo se v roce 1948 zasadil o to, aby Demlovi nebyl uložen navrhovaný trest.

- Bouřlivý osobní i literární život a osobnost Jakuba Demla není možné shrnout do pár životopisných odrážek, není možné jej redukovat na pár zpráv o skandálech, soudech a neutuchajících sporech s významnými osobnostmi tehdejší kulturní

obce. Přestože tato fakta přitahují k osobnosti Jakuba Demla největší pozornost, soustředit se pouze na ně znamená zjednodušit a zploštit složitý a bohatý životní příběh člověka, který byl plný rozporů, jež nejlépe odráží a zaznamenává jeho literární dílo. Je příznačné, že i jeho nejznámější kniha Zapomenuté světlo byla v roce 1934 cenzurována. Její vydání bylo umožněno pouze s tím, že některé pasáže budou začerněny. Tak se z našeho dnešního pohledu jeví i samotná osobnost Jakuba Demla – jako by stále zůstávala určitá začerněná místa, která není možné nasvětlit a poznat.

- Jakub Deml zemřel 10. února 1961 v třebíčské nemocnici.

z díla

hrad smrti (1912)
moji přátelé (1913)
miriam (1916)
mé svědectví o otokaru březinovi (1931)
pozdřav tasova (1932)
zapomenuté světlo (1934)
podzimní sen (1951)

Život jest rozkaz, pro každého jiný, a tady si nelze poručiti, tady není možno vyhnout se ani tomu, čemu lidé říkají neštěstí. Ale je mnoho lidí šťastných. Všichni můžeme být šťastni, kdyby nás někdo dovedl zbavit slepoty.

Kdo krade, krade vždycky jenom sám sobě. Kdo podvádí, podvádí vždycky jen sám sebe. Kdo lže, lže vždycky jen sám sobě. Kdo vraždí, vraždí vždycky jen sám sebe! Ale kdo chce blaženost, život mu ji dá. Když miluješ, musíš býti milován. A co chceš víc?

Jakub Deml

z rozhlasové přednášky Život, jak já jej vidím

nejtragičtější kniha

V knížce *Život, jak já jej vidím* (1934), původně rozhlasové přednášce, Deml konstatuje, že „vidí-li některý člověk dál než ostatní, je to proto, že má něco strhaného v mozku. Někdy to není skoro nic, jako nitka, ale od té chvíle je konec“.

V *Zapomenutém světle* (1934) hrdina, mající něco „strhaného v mozku“, se hádá ve fiktivním dialogu vedeném s básníkem B. M. Ptáčkem, ale také s dalšími konkrétními postavami, se svým „neštěstím“, v němž se rovnocenně prolíná a střetává zmar lásky k milované bytosti a vůbec vztahu

k ženě se zmarem vztahu k národu a kulturní veřejnosti. Veškerá skutečnost, kterou je hrdina obklopen, se neustále zvrací ve svůj protiklad, a tak se přestavuje v bezvýhodný labyrint, což vyústí v zoufalý výkřik: „...svět se rozpadá a Bůh trpí: ale co já s tím mám dělat?“ Tímto labyrintem se stává jak celá společenská a kulturní realita, tak rodný Tasov a hrdinovi zbývá jen trpké konstatování: „Není kam jít. Není kam jít.“ Ze všeho zbývá jen: „Strach z noci. // Děs z noci.“

Zapomenuté světlo, tato „lyrická symfonie“, jak ho autor označil,

je prostoupeno děsem ze sebe sama i stavu světa, stejně jako ironií a humorem, Demlovým „bratrem snu“. Přes cenzurní škrty způsobilo svými útoky na řadu veřejných postav a poměry v republice, stejně jako svou erotickou otevřeností tzv. pohoršení, zejména mezi katolicky orientovanou veřejností, a to po dlouhá léta. Bylo však nadšeně přijato v uměleckých kruzích, zejména Nezvalem a surrealisty. Roman Jakobson ho nazval nejtragičtější českou knihou vedle *Tkadlečka* a díla Boženy Němcové.

vladimír binar

**život jest více
nežli teplé místočko
život jest více
nežli dobrá pověst**

Ten den před svatým Václavem, ve čtvrtek zemřela, o 4 hodinách odpoledne a v sobotu jsme ji pochovali. Byl vroucí, slunný den, nad hrobem Pavly Kytlicové ve vrcholku modřinu špačkové tloukli činely svých křídel a zájímavě se štěstím zpívali.

Ale v neděli ráno, když jsem se vracel ze hřbitova a všechno bylo na ranní v kostele, jdu poloprázdnou ulicí, jdu podle domu, z něhož před 24 hodinami byli vynesli Marii Zezulovou. A ze vrat toho domu vyšel hnědý pes, já čekal, že se na mne rozštěká jako dosud vždy a že mne bude chtít kousnout jako dosud vždy, ale pes neštěká, pes na mne nedoráží, pes se na mne jen tázavě dívá a pes jde pořád za mnou. Před potokem se obrátím a povídám mu:

Bročku, je mi tě líto, ale se mnou to nebudeš mít lepší. Zapamatuji si tvou dnešní lásku a důvěru; konečně tedy sám vidíš a naznáváš,

že jsem nebyl zbytečnou osobou ve vašem domě a že vlastně jenom jediný já mohl bych Ti něco říci o smrti – ale to, že za žádným jiným nejdeš v této věci nežli za mnou, je nejsmutnější svědectví, jaké mně může kdo dát. Teprve dnes vidím, že i Ty jsi krásný a že Tvá duše trpí – ty máš alespoň mne, ale já trpím neskonale víc než Ty a nemám vůbec nikoho.

Brok porozuměl a vrátil se.

z knihy zapomenuté světlo

tři otázky pro autora dramatizace jakuba nvotu

Zapomenuté světlo je silně autobiografická kniha – ve středu příběhu stojí sám autor Jakub Deml a dává nám nahlédnout do svého vidění světa, do svého prožívání, do své duše. Jak Ty sám Demlovu osobnost vnímáš? Jak jsi ho při čtení a psaní poznal?

Je citlivý, svetloplachý. Je jemný, ľahko zraniteľný. Nevie vždy bojovať priamo. Dokáže majstrovsky ovládať iróniu, sarkazmus... ale aj

poéziu a snovosť. Ako píše, tak aj žije svoj život. Je k sebe nemilosrdne úprimný, až krutý. Jeho dielo je zároveň spôsob jeho života. Je kňazom i básnikom, to je v istom zmysle rozpoltenie, z ktorého sa snaží nájsť syntézu. To je jeho boj.

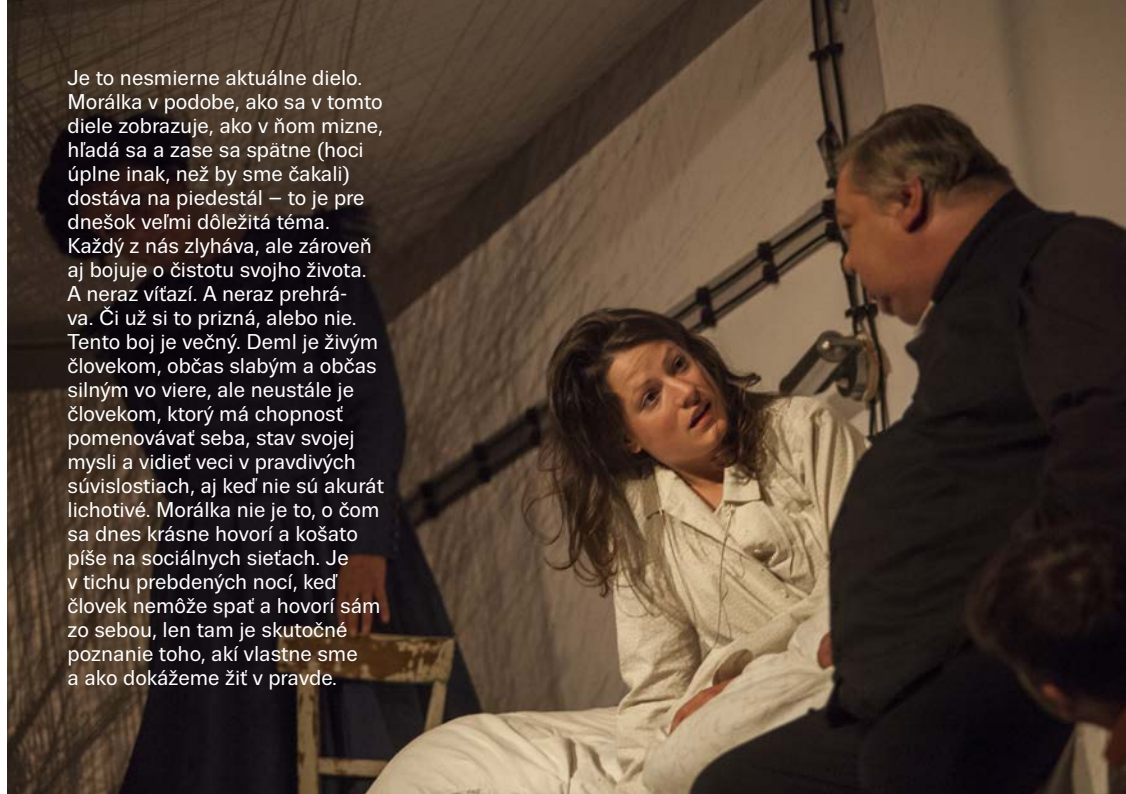
Demlova kniha je síce prekvapivě útloučká, nedá se ovšem říct, že by to byla pro převedení na jeviště zrovna snadná látka. Napadaly

Tě při čtení situace a obrazy snadno, nebo to bylo bolestivé hledání?

Bolo ťažké prísť na základný kľúč. Veľmi ma oslobodilo, keď sme sa dohodli, že je možné, aby sa postavami stali aj osoby, ktoré sa Demlovi zjavujú, prehovárajú z minulosti, alebo zo záhrobia, alebo sa regulárnymi postavami stali zvieratá. To mi dalo do rúk ako autorovi možnosti, s ktorými sa dali stavať dialógy a situácie. To už bol dramatický dialog, a nie epický monológ. Hlasy v Demlovej hlave dostali konkrétne podoby a vznikla myslím naozaj zaujímavá schéma jeho duševného sveta – sveta intelektuála, ktorý je v neustálom konflikte sám so sebou i s Bohom.

Výpoveď Jakuba Demla je úzce spjatá s okolnostmi, v nichž žil, a s konkrétnimi osobnosťmi, s nimiž se setkával. Co nám podle Tebe může říct Deml k dnešku?

Je to nesmierne aktuálne dielo. Morálka v podobe, ako sa v tomto diele zobrazuje, ako v ňom mizne, hľadá sa a zase sa spätne (hoci úplne inak, než by sme čakali) dostáva na piedestál – to je pre dnešok veľmi dôležitá téma. Každý z nás zlyháva, ale zároveň aj bojuje o čistotu svojho života. A neraz víťazí. A neraz prehráva. Či už si to prizná, alebo nie. Tento boj je večný. Deml je živým človekom, občas slabým a občas silným vo viere, ale neustále je človekom, ktorý má schopnosť pomenovávať seba, stav svojej mysli a vidieť veci v pravdivých súvislostiach, aj keď nie sú akurát lichotivé. Morálka nie je to, o čom sa dnes krásne hovorí a košato píše na sociálnych sieťach. Je v tichu prebdených nocí, keď človek nemôže spať a hovorí sám zo sebou, len tam je skutočné poznanie toho, akí vlastne sme a ako dokážeme žiť v pravde.

**Zmizel jsem důkladně, tak jako národ,
mnoho se změnilo, nesmím říci více,
sice nám řeknou, že jsem i marod,
a nad to i Baťovi dlužen za střevíce!**

**..
Mně není nikdo nic dlužen, já jsem dlužník všem a všemu
všemu a všem se vyznávám z viny
nestatečnosti – mělo se vraždit – k čemu?
Abych byl jiný...!**

jakub deml
z básně píseň vojína šilence

inspice **Michal Weber** / nápověda **Miroslav Kudela** / rekvizity **Marie Křehlíková** / garderoba **Renata Pytlíková** / vlásenky **Monika Nováková** / světla **Jiří Müller** / zvuk **Filip Bajger** / šéf výroby **Karel Gadula** / jevištní mistr **Filip Kapusta** / technika **Martin Dostál, Martin Plichta, David Žyla**

program vydala divadelní společnost Petra Bezruče, s.r.o., k první premiéře sezóny 2018–2019
v programu jsou použity citace z následujících zdrojů: Vladimír Binar - čin a slovo / kniha o Jakubu Demlovi (tříada, Praha 2010), Jakub Deml - pozdrav Tasova (host, Brno 2013), Jakub Deml - zapomenuté světlo (Jota & Arca Jimfa, Brno 1991), Jiří Olič - čtení o Jakubu Demlovi (Votobia, Olomouc 1993)

textová část programu **Kateřina Menclerová** / fotografie **Petr Hrubeš, Lukáš Horký** / grafický návrh plakátu a programu **Jan Kulich** / vytiskl AFprint, Ostrava

divadlo Petra Bezruče provozuje divadelní společnost Petra Bezruče
ředitel **Jiří Krejčí** / umělecký šéf **Janka Ryšánek Schmiedtová** / dramaturg **Kateřina Menclerová** / manažer **Tomáš Suchánek** / tajemnice uměleckého provozu **Alena Punčochářová** / propagace a PR **Michaela Kubicová**

divadlo je provozováno za finanční podpory statutárního města Ostravy a Moravskoslezského kraje

nositele autorských práv k dílu zastupuje Dilia, divadelní, literární a audiovizuální agentura, krátkého 1, 190 00, Praha

OSTRAVA!!!

www.bezrucy.cz